

Aan schaarste geen gebrek

Even leek het of de nieuwe economie het pleit had beslecht, maar schaarste is weer helemaal terug. Gezondheidszorg, onderwijs, veiligheid, files, woningnood, milieu-problemen en asielzoekers, alle *hot issues* van vandaag komen voort uit ouderwetse schaarste. Economen van de oude stempel weten dat voor schaarste geen oplossing bestaat. We kunnen er alleen het beste van maken. Dat betekent op de eerste plaats efficiënt met je middelen omgaan, maar hoe efficiënt we ook zijn, we ontkomen er niet aan om keuzes te maken.

DOOR MARK SANDERS

Als dat niet zo was hadden we genoeg aan een technocratische bureaucratie, die maximale efficiëntie nastreeft. Ons democratisch bestel is erop gericht om in de noodzakelijke keuzes de meerderheid te laten beslissen, met respect en verantwoordelijkheid voor de soms grote minderheid. Wat onze politiek dus moet doen, is de prioriteitenstelling op democratische wijze tot stand doen komen. En precies dat is wat de politiek al zo lang heeft nagelaten.

Onafwendbare keuze

Paars zette stevig in op de punten waarover men het eens was. Er is op die dossiers veel bereikt. Maar onder de Paarse deken zijn ook fundamentele discussies over lastige onderwerpen gesmoord voor de goede vrede. Bij de verkiezingen van mei 2002 gaf de kiezer in niet mis te verstane uitslagen te kennen dat dat niet meer acceptabel was, maar wie gehoopt had op de nieuwe politiek komt, net als bij de nieuwe economie, bedrogen uit.

In plaats van het debat aan te gaan over de moeilijke keuzes die voorliggen, verloor de politiek zich in incidenten en proefballonnen. Met de val van het kabinet en het uitschrijven van nieuwe verkiezingen werd dat helaas niet beter. De verkiezingscampagne stond aanvankelijk in het teken van de zorg, het onderwijs, de veiligheid en het asielbeleid (en in mindere mate files, milieuvraagstukken en woningnood), maar na het eerste lijsttrekkers debat, de wonderbaarlijke verrijzenis van de PvdA onder Bos en de premierkwestie hoorden we nog maar weinig partijen over de onafwendbare keuzes die Nederland zal moeten maken op die terreinen.

Op de helling

Neem veiligheid. Uit de incidentenpolitiek van de laatste tijd kun je destilleren dat rechts graag strenger wil handhaven, straffen en meer wil doen aan preventie door meer toezicht. Links stelt daar tegenover dat het meer wil doen aan preventie en handhaving en ook wel zwaarder wil straffen. Maar het hele politieke spectrum schijnt over het hoofd te zien dat de justitiële keten, van politie naar OM, naar rechters naar penitaire instellingen op dit moment al kampen met een hoge werkdruk, onderbezetting en lange wachtlijsten.

Met de huidige economische tegenwind is er weinig ruimte om daar iets aan te doen. Onder de huidige omstandigheden leidt de eis om strenger te handhaven dus tot slordiger recherchewerk. Lukt het de politie toch om meer maar slordiger gerechercheerde zaken bij het OM te krijgen, dan leidt dit tot haastwerk en meer vormfouten. Mocht het OM het voor elkaar krijgen om desondanks meer zaken voor de rechtbank te krijgen, dan neemt daar de druk toe. Hierdoor lopen processtijden op en ontstaan problemen met verjaringstermijnen. En als de rechter er dan toch in slaagt om meer en strenger te veroordelen, loopt het hele circus alsnog vast in het cellentekort. Op lange termijn is er zeker iets aan te doen. Herschikking van middelen binnen de huidige begroting en als het echt niet anders kan gewoon belastingen verhogen om de capaciteit in alle geledingen van het justitiële apparaat te verhogen is, gegeven het huidige vertrouwen van de burger in de rechtsstaat, helemaal geen gekke gedachte. De burger wil immers meer veiligheid en voor niets gaat de zon op.

Kort voor verkiezingen zijn dit soort vergezichten echter niet erg productief en bovendien past een dergelijke aanpak niet binnen de ijzeren wetten van de Zalm-begroting. Wellicht is het productiever

om de prioriteiten binnen Justitie eens duidelijk te stellen. In de kranten kondigde het OM recentelijk al aan die prioriteitstelling ter hand te willen/moeten nemen, maar dat lijkt me nu juist een taak voor de overheid en dan met name de Kamer. Het OM komt namelijk niet verder dan voorrang geven aan mensen die aan preventie doen. Je moet dus eerst je huis ombouwen tot kluis voordat de officier gegen is je aangifte van inbraak in behandeling te nemen. Of nog erger, vrouwen met uitdagende kleding staan achteraan in de rij bij aangifte van een verkrachting.

Aan dit soort niet democratisch tot stand gekomen en ondoordachte prioriteiten hebben we niet veel, al begrijp ik dat het OM iets moet met de schier oneindige wensenlijstjes uit Den Haag. Ik wil er dan ook voor pleiten om, zoals D66 al sinds 10 december jongstleden voorzichtig deed, in te zetten op een democratische prioriteitstelling voor Justitie en politie. Daarin zou wat mij betreft alles op de helling mogen, van het vervolgingsbeleid ten aanzien van bolletjesslikkers tot politieinzet bij voetbalrellen en van recidive geweldplegers tot het omgaan met eigenrichting in de supermarkt.

Begrotingsnorm

In het wetboek van strafrecht is, door de strafbaarstelling en de classificatie in overtreding, misdrijf en misdaad al een prioritering gemaakt, maar het is aan de politiek om deze nader uit te werken. Mijn gedachten gaan daarbij uit naar het legaliseren van softdrugs, het clubs zelf laten opdraaien voor de beveiligingskosten bij risicowedstrijden, het op medische indicatie tegen kostprijs verstrekken van harddrugs aan hopeloos verslaafden in een deegelijke (overlastvrije) opvang en het verminderen van de handhaving van futiliteiten als het voeren van een deugdelijke verlichting op de fiets binnen de bebouwde kom. In plaats daarvan kan de vrijgekomen capaciteit worden ingezet tegen fietsendiefstal, zeden- en geweldsmisdrijven, winkeldiefstal en zakkenrollerij, kortom de kleine en grotere criminaliteit die de meerderheid van het Nederlandse volk raakt. Justitie zal vervolgens, vrij naar Montesquieu, zelf moeten zien hoe ze de haar toegewezen middelen volgens de aangegeven prioriteiten efficiënt inzet. In een dergelijke opzet is het natuurlijk belangrijk dat het justitiële apparaat ook verantwoording aflegt aan Minister en Kamer over het gevoerde beleid, maar een grondige toetsing achteraf zou hierbij kunnen volstaan.

De huidige teneur in Den Haag is echter dat alles met wetgeving wordt geregeld en daar-

bovenop elke wet tegenwoordig met een heilig vuur gehandhaafd dient te worden. Gedogen heeft immers afgedaan en wetten zijn wetten. Wetgeving heeft als voordeel dat het een relatief goedkoop middel is dat erg daadkrachtig oogt en het hameren op handhaving valt blijkbaar ook erg goed bij de kiezer. Nu de nieuwe CPB-cijfers politici dwingen om voor elke euro besteed ook een euro te bezuinigen, is wetgeving misschien een aardige manier van beleid maken met als bijkomend voordeel dat de lasten naar de toekomstige bewindslieden op andere ministeries worden geschoven. Maar het zou eerlijker zijn wanneer Ministers of Kamerleden bij hun wetsvoorstellen niet alleen een financiële maar ook een middelen dekking geven. Het is immers al lang niet meer zo dat een bepaald bedrag ook daadwerkelijk op korte termijn omgezet kan worden in het benodigde aantal mensen. Het aantal politie-, Officieren en rechterlijke FTE en de mogelijk benodigde cellencapaciteit zullen moeten worden gevonden binnen de huidige justitiële organisatie. Daarmee moet de politiek dus aangeven waar Justitie op handavings- en vervolgingscapaciteit zou mogen bezuinigen om nieuw beleid mogelijk te maken. Een begrotingsnorm op de tijd en de middelen van het justitiële apparaat dus.

Wellicht is dat ook een idee voor de aanstaande hervorming van zorg en onderwijs, al zullen de mogelijkheden daar nog moeten worden doorgedacht. De staatsschuld is niet het enige tekort dat Nederland nog moet wegwerken. Het leraren-, verpleegsters-, politie-, woning-, mobiliteits- en milieu tekort verdienen wat mij betreft een zelfde strenge begrotings-systeematiek en een evenwicht op al deze begrotingen in 2007 is een ambitieuzer doelstelling dan het door Balkenende zo vurig betoogde terugdringen van het financierings-tekort. Het is tijd dat Den Haag zich weer buigt over de alomtegenwoordige schaarste en zich realiseert dat louter financiële doelstellingen nooit doel op zichzelf kunnen zijn.

Het is jammer dat het Nederlandse volk zich de 22ste moest uitspreken over de nieuwe premier en dat de werkelijk belangrijke issues in de verkiezingen uit het oog zijn verloren. Aan onze nieuwe volksvertegenwoordigers alsnog de taak om dit debat te voeren, de prioriteiten te stellen en de nieuwe regering de opdracht te geven om snel tot actie over te gaan.

De auteur is econoom aan de Universiteit Maastricht en zal deelnemen aan Stimulans 3.